

ПЕДАГОГИКАЛЫК ЭКСПЕРИМЕНТТИ УЮШТУРУУ МЕТОДИКАСЫ

*Жолдошбаева Ыкыбал Капаровна - п.и.к., доцент
Аттокурова Мөөркан Махаматжановна - окутуучу
Исраилова Малика Рахманалиевна - окутуучу
Б.Осмонов атындагы ЖАМУ*

Аннотация: *Биз макалабызда англис тилинин окуу материалынын негизинде болочок кесиптин лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн маңызын окуп үйрөнүү ар бир студенттин мүмкүнчүлүгүнө жараша жүргүзүлөт жана бөлүүгө болбой турган кылып байланыштырылган болушу керек. Ушундан улам, биз чет тил дисциплинасынын мисалында ар бир студенттин лингводидактикалык компетенцияларынын топтомунун негизинде кесиптик жактан өздөштүрүүсүн эффективдүү окуу процессинде уюштуруу зарыл деп эсептейбиз.*

Түйүндүү сөздөр: *лингводидактика, зарылчылык, инновация, интерактивдүү, артыкчылык, болочок мугалим, калыптануу, техникалык база.*

МЕТОДИКА ОРГАНИЗАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ЭКСПЕРИМЕНТА

*Жолдошбаева Ыкыбал Капаровна - к.п.н., доцент
Аттокурова Мооркан Махаматжановна-
преподаватель
Исраилова Малика Рахманалиевна-преподаватель,
ЖАГУ им.Б.Осмонова*

Аннотация: *В нашей статье на основе учебного материала английского языка изучение сущности лингводидактической компетенции будущей профессии осуществляется с учетом возможностей каждого обучающегося и должно быть неразрывно связано. В связи с этим мы считаем необходимым организовать профессиональное развитие каждого студента на основе комплекса лингводидактических компетенций в процессе эффективного обучения на примере дисциплины иностранного языка.*

Ключевые слова: *лингводидактика, необходимость, инновация, интерактив, преимущество, будущий учитель, образование, техническая база.*

METHODOLOGY OF ORGANIZING THE PEDAGOGICAL EXPERIMENT

*Zholdoshbaeva Ykybal Kaparovna-cand.of ped.science,
associate prof.
Attokurova Moorkan Mahamjanovna-lecturer
Israilova Malika Rahmanalievna -lecturer
JASU named after B. Osmonov*

Annotation. *In our article, based on the educational material of the English language, the study of the essence of the linguistic competence of the future profession is carried out taking into account the capabilities of each student and must be inextricably linked. In this regard, we consider it necessary to organize the professional development of each student on the basis of a complex of linguistic and didactic competencies in the process of effective teaching, for example, the discipline of a foreign language.*

Key words: *linguodidactics, necessity, innovation, interactive, advantage, future teacher, education, technical base.*

Педагогика багытында окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн англис тилди окутуу процессинде калыптандырууда биз сунуштаган инновациялык жолдор эксперименталдык изилдөөлөрдү уюштуруунун

зарылдыгын пайда кылды. Педагогика багытында окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу проблемалары жана өзгөчөлүктөрү тууралуу биринчи главада кеңири сөз кылынган. Студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгү чет тил курсун окутуунун негизинде толук калыптанбаганы, анын негизинде чет тилди үйрөнүүдө алардын оң мотивациялары калыптанбагандыгы турмуштук практика көрсөтүп олтурат. Мындан тышкары, дагы баса белгилей кетүүчү нерсе, ЖОЖдун окутуучусу, адатта, орточо деңгээлдеги билими бар студентке багыт жасайт. Окуу материалын окуп үйрөнүүнүн мындай орточо темпи жакшы окуган студенттерди зериктирип жиберет. Ал эми начар окуган студент бул орточо темпти дагы ийгиликтүү колдоно албайт, бир сөз менен айтканда, мындай студент окуу материалын сабак учурунда өздөштүрүп жетише албайт. Мындан, ар бир студенттин өздүк темпин кантип уюштурууга болот жана окуу материалын ийгиликтүү өздөштүрүүгө жетишүүгө карата кандай чараларды көрүү керек деген суроо пайда болот.

Студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгү чет тил дисциплинасынын мисалында эффективдүү калыптандыруу үчүн биз мурдагы главаларда болжолдуу иш-чаралардын тизмелерин келтиргенбиз. Бирок биздин илимий иш аракеттерибиздин толук стратегиясын аныктоо үчүн, атайын илимий-изилдөө программасынын иш планы түзүлгөн:

2011-2012-жж. Педагогика багытындагы окуган студенттердин чет тил дисциплинасын окутууда болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн калыптанышын аныктоо үчүн диагностика жүргүзүү.

Студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу максатында чет тил дисциплинасынын окуу-тематикалык планынын моделин иштеп чыгуу. Педагогика багытында окуган студенттерге чет тил дисциплинасын окутуу процессинде лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу максатында заманбап билим берүүнүн өнүгүү тенденцияларын үйрөнүү, болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн түзүлүшүн аныктоо, салтуу эмес интерактивдүү окутуу технологияларын киргизүү. Окутуу процессинде семинардык сабактарды, консультацияларды, мастер-класстарды ж.б. өткөрүү менен бирге студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда мүмкүн болгон жолдорун аныктоо жана аларга карата иш чаралардын программасын иштеп чыгуу.

2012-2013 жж. Иштин натыйжалары боюнча педагогика багытында окуган студенттер, мектеп мугалимдери жана окутуучулар менен талкууларды жүргүзүү, тегерек столдорду, анкета, маек ж.б.у.с. иш чараларды өткөрүү. Эксперименттик иштин натыйжалуулугун аныктоо критерийлерин иштеп чыгуу. Иштелип чыккан критерийлердин негизинде диагностикалык иштерди жүргүзүү жана тийиштүү ондоолорду киргизүү. Изилдөө иштеринин жыйынтыктары боюнча маалыматты даярдоо. Эксперименттин жыйынтыктарын эксперименталдык группаларга киргизүү боюнча методикалык сунуштарды иштеп чыгуу.

2013-2015-жж. Педагогика багытындагы окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу максатында моделде иштелип чыккан компоненттердин (когнитивдүү компонентти, баалоочулук компонентти, ишмердүүлүк компонентти, маданияттуулук компонентти) критерийлерин сынактан өткөрүү. Студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу максатында (чет тил дисциплинасынын мисалында) сунуштарды иштеп чыгуу, диссертациялык ишти даярдап бүтүрүү. Бул иш чаралардын аткарылышында окутуу процессинин эффективдүүлүгү артабы, башкача айтканда, белгиленген проблемалар канчалык деңгээлде чечиле алат, эгерде чечиле ала турган болсо, аны кантип илимий түрдө аныктоого болот, мына ушул суроолор педагогикалык экспериментти уюштурууну шарттайт.

Биздин изилдөөбүздүн максатына жана коюлган милдеттерге ылайык, педагогикалык эксперименттин милдеттери төмөнкүдөй:

- билим берүүнүн өнүгүү тенденцияларынын үйрөнүүнүн негизинде студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн түзүлүшүнө талдоо жүргүзүү жана изилдөөнүн максаттарын жана милдеттерин аныктоо;

- студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн англис тил сабактарында эффективдүү калыптандыруу максатында теория жана практикадагы проблемаларды чектөө жана эмпирикалык материалдарды үйрөнүү жана чогултуу;
- изилдөөнүн предметине жараша компетенттүү жана методикалык мамилени проектирлеп, студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн эффективдүү калыптандыруунун теоретикалык моделин түзүү;
- студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн эффективдүү калыптандыруунун педагогикалык шарттарын аныктоо жана илимий методикалык технологияларды иштеп чыгуу;
- сунушталган педагогикалык шарттардын эффективдүүлүгүн текшерүү максатында калыптандыруу экспериментин жүргүзүү жана корутундуларды, методикалык сунуштарды иштеп чыгуу.

Эксперименталдык программанын негизги максаты жогоруда белгиленген иш чараларды аткаруу. Эксперименталдык программадагы камтылган окуу материалдары педагогика багытында окуган студенттердин кабыл алуусуна ылайыкташкан, модулдук принципте структуралашкан болууга тийиш. Тиешелүү учурда студенттерге кесиптик педагогикалык түшүнүктөрдүн генезиси берилиши зарыл. Студенттерге түшүнүктү берүүдө реалдуу турмуштан мисалдар менен коштолуусу зарыл. Студенттердин билиминин системалуу түрдө болушуна көбүрөөк көңүл буруу зарыл, андыктан ар бир студенттин билимин текшерүүдө түшүнүктөрдүн иерархиялуу байланышы аныкталууга тийиш. Англис тилдин түшүнүктөрүнүн калыптандырылуусу атайын иштелип чыккан көнүгүүлөр менен коштолуп туруусу зарыл. Биздин бул проблема боюнча көп жылдык иликтөөбүзгө жана окумуштуулардын иликтөөлөрүнө ылайык, студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда жаңы окутуу технологияларды пайдалануу жогорудагы аталган кемчиликтерди жоюуга багытталат жана билим берүүдөгү буга чейинки калыптанып калган традициялык көз карашты кескин өзгөртөт.

Эксперименталдык программаны колдонууда биз чет тил дисциплинасын окутууда көп жылдык тажрыйбалардын жыйындысын ишке ашырдык. Эксперименталдык программанын жыйынтыгы чет тил дисциплинасынын окуу материалынын негизинде студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгү ийгиликтүү калыптангандыгы жана практикалык маселелерди чечүүдө алардын машыгуусу тез арада бышыктала аларын көрсөттү. Педагогикалык багытта иштелип чыккан окуу куралды, силлабусты, компьютер аркылуу тест программаларды, контролдук иштердин жыйнагын жана башка салттуу эмес окутуу технологияларды колдонуу - окутуунун бир кыйла эффективдүүлүгүн камсыздайт, ага ылайык окутуу процессинин кызыктуулугу жана көрсөтмөлүүлүгү артат. Биз сунуштаган окутуу технологиялардын башкы өзгөчөлүгүнөн деп аларды колдонууда дидактикалык максаттардын ар түрдүүлүгүн эсептөөгө болот. Мында электрондук окуу куралдар, интерактивдүү такта, компьютер таза демонстрациялык, көрсөтмөлүү окуу куралынын ролун аткарып, студенттерге окуп үйрөнүүгө, кайталоого, бышыктоого, окулуп жаткан же окулуп бүткөн кесиптик компетенттүүлүккө байланыштуу педагогикалык билгичтерди жалпылоого мүмкүндүк түзөт. Айрым иш аракеттердин мазмуну педагогикалык мааниде болуп, англис тилинде өздөштүрүүнү талап кылат, ошону менен бирге ар бир студент, практикалык иш аракеттеринин текшерүү иштеринин тууралыгын өз алдынча текшере алат. Бир жагынан биз сунуштаган педагогикалык шарттар студенттин аң-сезимине тез таасир этип, практикада чет тил дисциплинасынын негизинде өздөштүрө турган кесиптик лингводидактикалык компетенцияларын компьютердик технологиялар менен байланыштырат. Аталган окутуу технологияларды ар бир курстун студенттерине колдонууга сунуштаса өз натыйжасын берет жана өз алдынча да өздөштүрүүсүнө жардам тиери шексиз. Ошол себептүү, биздин оюбузча, педагогикалык адистигиндеги студенттер үчүн айрым окутуу ыкмаларын электрондук окуу куралдар, интерактивдүү такта жана компьютердик технологиянын жардамы менен колдонуу жогоруда аталган көйгөйлөрдү кандайдыр бир деңгээлде чечүүгө мүмкүндүк түзөт.

Тажрыйба көрсөткөндөй, англис тилинин окуу материалынын негизинде болочок кесиптин лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн маңызын окуп үйрөнүү ар бир

студенттин мүмкүнчүлүгүнө жараша жүргүзүлөт жана бөлүүгө болбой турган кылып байланыштырылган болушу керек. Ушундан улам, биз чет тил дисциплинасынын мисалында ар бир студенттин лингводидактикалык компетенцияларынын топтомунун негизинде кесиптик жактан өздөштүрүүсүн эффективдүү окуу процессинде уюштуруу үчүн төмөнкүлөрдү эске алуу зарыл деп эсептейбиз:

- коюлган максатка ылайык, салтуу эмес окутуу технологиялардын жардамы менен жаңы билимдерди алуу, кайталоо, бышыктоо, өзүн-өзү текшерүү ишмердүүлүктөрү уюштурулушу зарыл;

- чет тил дисциплинасынын мазмуну педагогикалык багыттагы кесиптердин мазмуну менен дал келиши керек;

- чет тил сабактарда тил гана үйрөнүүчү сабак эмес, англис тил окутуу боюнча сабак гана болбостон, болочок кесиптин компетенттүүлүгүн калыптандыруучу программа да колдонушу керек;

- сабактын башталышынан тартып, жыйынтыкка жетмейинче ар бир студенттин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу максатында өз алдынча иштөөсүнүн, практикалык көнүгүүлөрдүн мазмуну педагогикалык багытында болушуна көңүл бурулушу керек.

Ар бир студенттин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн англис тил сабагынын окуу материалдарынын негизинде калыптандыруу максатында атайын окутуучу программа иштелген жана биз экинчи главада сунушталган этаптар аркылуу колдондук.

Окутуучу программанын *мазмунун түзүү этабында* биз окула турган дисциплинанын мазмунуна талдоо жүргүздүк. Маселен, кээ бир кесиптик жана методикалык маселелер студенттер үчүн оорчулукту алып келет.

Студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн англис тил сабагынын окуу материалдарынын талкуулоонун негизинде «АТАКТУУ ПЕДАГОГДОР», «ОКУТУУНУН ДИДАКТИКАЛЫК ЭЛЕМЕНТТЕРИ», «ЗАМАНБАП МЕЙКИНДИКТЕГИ ОКУТУУ ТЕХНОЛОГИЯЛАР», «КЫРГЫЗСТАНДЫН ТАРЫХЫЙ - МАДАНИЙ БЕРМЕТТЕРИ» аттуу бөлүмдөрдү камтыган окутуучу программаны иштеп чыгуу чечими кабыл алынды.

Эксперименталдык окутуучу программага жараша биз тараптан студенттер арасында анкеталар, маектер, билим класстерлерди түзүү ж.б.у.с. керектүү иш чаралар жүргүзүлдү. Студенттердин арасынын сурамжылоо анкеталар, маектер, контролдук иштер, диагностикалык семинарлар ж.б. иш аракеттер жүргүзүлдү.

Мурунку главаларда белгиленгендей, биздин эксперименталдык окутуучу программабыздын негизги максаты - педагогика багытындагы окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун негизинде болочок мугалим катары кесиптик жактан өсүп өнүктүрүү. Биз колдоно турган эксперименталдык окутуучу программаны педагогикалык багытта окуган студенттерге чет тил дисциплинасын окутууда колдонуу ыңгайлуу жана талапка жооп бере тургандыгына көңүл буруп, талдоо жүргүздүк. Сунушталган эксперименталдык окутуучу программада студенттер үчүн жаңы салттуу эмес окутуу технологияларын колдонуу маселеси кеңири коюлган, окуу материалдарды студенттерге түшүнүктүү болгудай кылып майда кадам принцибин колдонуп бөлүктөргө бөлгөнбүз, салттуу эмес окутууну максаттап, электрондук окуу куралдар, интерактивдүү такта, компьютердик технологиялардын жардамы менен иштөөгө да окуу материалдарын даярдаганбыз. Компьютердеги ар бир кадр педагогикалык багыттагы англис тексти окуу менен гана чектелбестен, окуу материалын бышыктоо үчүн тест - суроолордун туура жообу да атайын даярдалып, номерленген (1,2,3,4,5,6,7,...).

Студент биринчи кадрдагы англис тексти (К-1) көңүл коюп окуп чыгып, андагы калтырылган бош орунга өзүнүн жообун жазат, андан кийин ушул суроонун туура жообун салыштырат. Эгерде студенттин жообу кадрдагы жооп менен дал келсе, анда экинчи кадрдагы маалыматка өтүп, окуу материалын өздөштүрүүнү студент улантат. Эгерде студенттин берген жообу кадрдагы туура жооп менен дал келбесе, анда кайрадан биринчи кадрдагы маалыматтарды окуп үйрөнүп өз алдынча иш аракеттерди жумшайт. Ал эми

эксперименталдык окутуучу программанын дагы бир салттуу эмес окутуу процессин чагылдырып кетели: Мисалы, студент биринчи кадрдагы маалыматты кунт коюп окуп чыгып, аягында берилген суроонун жоопторунун ичинен туура деп эсептеген бир жоопту тандайт. Эгерде тандалган жооп туура болсо, анда ошол кадрда алдыга кетүүчү жаңы маалыматты окуп, кийинки кадрга жылат. Эгерде жооп туура эмес тандалган болсо, анда ошол эле түшүндүргөн маалыматты окуп, кайрадан, танып-билүү компетенцияларын бышыктайт. Андан тышкары туура жооптор баракчасы да даярдалган, ал аркылуу ар бир студент туура жоопту текшере алат. Эгерде студент туура жообун билсе, ал туура жообун тандап алгандан кийин шыр эле эч токтолбостон кийинки кадрдагы окуу материалын окуп үйрөнүүгө жолдонот. Ал эми туура жообун таба албаса, оңдоп түзөөчү туура жолго салуучу түшүндүрмөсү, көрсөтмөсү бар кадрга жөнөтүлөт.

Колдонулган адабияттар:

1. Боева, Т. В. Лингводидактические основы профессионального общения при подготовке специалистов (Иностранные языки) [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Т. В. Боева. – Воронеж, 2002. – 166 с.
2. Дубровина, Т. С. К вопросу о профессиональной компетентности будущих учителей иностранных языков [Текст] / Т.С. Дубровина // Молодой ученый. – 2011. – Т. 2, № 4. – С. 86-89.
3. Жолдошбаева, Ы. Англис тилинин практикалык курсу (Студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу үчүн) [Текст] / Ы. Жолдошбаева. – Жалал-Абад: ЖАГУ, 2014. – 35 б.
4. Кадыров, Б. Межпредметные связи: инновация и творческое мышление учащихся [Текст] / Б. Кадыров. – Душанбе: ИРФОН, 2004. – 258 с.
5. Раимкулова, А.С. Компетентностный подход в формировании профессиональных компетенций будущего учителя как один из кардинальных путей модернизации современного образования [Текст] / А.С. Раимкулова // Вестн. КазГУ им. Аль-Фараби, 2010. – № 2. – С. 37-43.